

Баранець А.А., студент гр. МФКп-171

Науковий керівник – Панченко О.І., к.е.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК І РІВЕНЬ ТІНІЗАЦІЇ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ

В умовах ринкової трансформації економіки України вирішення найбільш суттєвих завдань, серед яких стабілізація соціально-економічної та політичної ситуації в країні, розвиток виробництва на світовому рівні та підвищення життєвого рівня населення, пов'язане з формуванням ефективної політики оплати праці.

Загальновідомо, що заробітна плата є головним джерелом підвищення добробуту суспільства, а також основним засобом стимулювання людей до високопродуктивної та якісної праці. Формування ефективної системи оплати праці завжди було і є однією з головних проблем розвитку суспільства, тому вдосконалення механізму оплати праці є важливою складовою реформування національної економіки України. Функціонування ефективної системи соціально-трудова відносин також є однією з умов інтеграції України до Європейського Союзу.

На сьогоднішній день особливо актуальними для України є питання боротьби з тіньовою заробітною платою, існування якої пов'язано з надмірним податковим навантаженням на фонд оплати праці та невідповідністю існуючих стандартів оплати праці реальним потребам людей. Високий рівень тіньової економіки відчутно впливає на соціальний розвиток, тому зниження рівня тіннізації економіки є пріоритетним завданням уряду кожної країни.

Тіньова економіка – це важливе і спірне питання, тому існують суперечності як про склад, так і про обсяги тіньової економіки. Вивчаючи тіньову економіку, намагаються знайти способи її регулювання, але ще не вдалось знайти спосіб її позбавитись. Більша частина бізнесу знаходиться «у тіні» через корупцію фіскальних органів та надмірно високий рівень оподаткування заробітної плати. Саме це змушує роботодавців до сплати заробітних плат «у конвертах» і провокує тіньову зайнятість.

Отже, низький рівень оплати праці зумовлений існуванням корупції та надмірним загальним податковим навантаженням (у тому числі на заробітну плату), що перевищує реальні можливості економіки, значно зменшує рівень розвитку підприємницької діяльності. Високі податкові збори та нецільове використання бюджетних коштів провокують корупцію та зростання тіньової економіки.

Одночасно тіньова оплата праці створює загрозу економічній безпеці суб'єктів господарювання, спонукає їх до формування власних правил здійснення господарських операцій. У результаті регулююча та контролююча роль держави поступово заміщується неформальними угодами між учасниками економічних відносин. Основним стимулом звернення до тіньових операцій є можливість одержання більшого прибутку, ніж у легальній сфері, тому сфера тіньової економіки буде привабливою, поки не буде створено умов настільки ж прибуткової діяльності у сфері легального підприємництва. Але виконанню цієї умови заважає наявність корупції, що змушує підприємців використовувати тіньові операції.

Варто звернути увагу на той факт, що в Україні підпадає під оподаткування навіть заробітна плата, що є меншою або дорівнює прожитковому мінімуму. Це призводить до того, що мало забезпечені верстви населення отримують заробітну плату нарівні, що є менший за той, який визначений державою як мінімальний для забезпечення їх потреб. Крім того, це прямо суперечить ст. 17 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [3], в якому сказано, що основні державні соціальні гарантії, до яких, в тому числі, відносяться мінімальний розмір заробітної плати та неоподаткований мінімум доходів громадян, не може бути нижчим від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

З рис. 1 видно, що рівень тіньової економіки у 2016 р. склав 34% ВВП, що на 6 пунктів менше порівняно з показником 2015 р.

Так, *за підрахунками* фахівців Інституту економіки та прогнозування НАН України, від 25-до 45% українського бізнесу знаходяться в тіні. Експерти прогнозують, що поступово цей відсоток знижуватиметься до 21,4% у 2025 р.

Можна виділити головні причини тіньової заробітної плати:

– високий рівень податкового навантаження на фонд заробітної плати, що призводить до збільшення витрат роботодавця;

- низький рівень заробітних плат, що призводить до зниження купівельної спроможності за умови сплати податків;
- невпевненість населення у тому, що після виходу на пенсію можна буде отримати достойне соціальне забезпечення;
- високий рівень корупції в країні, який призводить до того, що сприяє використанню тіньових операцій.

Важливою причиною виплати заробітної плати «в конвертах» є високий рівень ЄСВ.

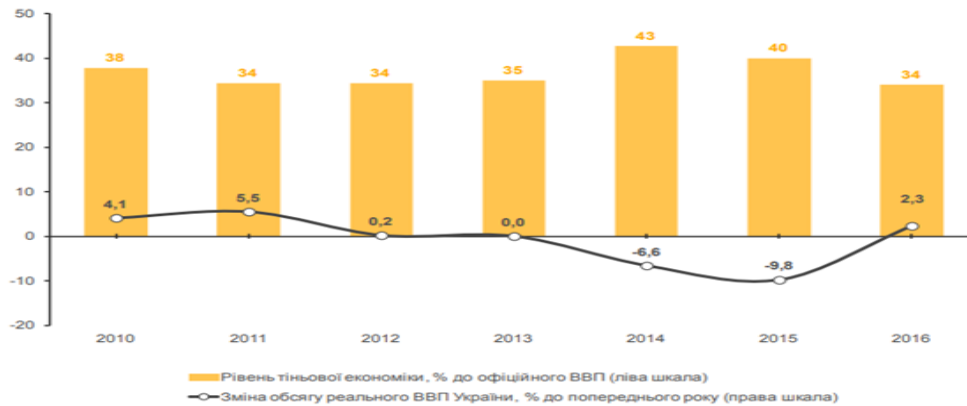

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до попереднього року)

Джерело: [4]

Єдиний соціальний внесок – це об'єднаний платіж, який замінив собою чотири раніше існуючих обов'язкових державних соціальних збори: пенсійний, на випадок безробіття, соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві.

З 01 січня 2015 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 р. № 77-VIII [1]. Ухвалення цього Закону було зумовлено необхідністю легалізації зайнятості населення та боротьбою з «тіньовою» зарплатою. Відповідно до п. 3 р. II Завершальних і перехідних положень цього Закону було запропоновано механізм зниження ЄСВ із застосуванням відповідного коефіцієнта. Як відомо, середня ставка ЄСВ сягала 37% від фонду зарплати, а з січня 2016 р. була зменшена до 22%.

Зменшення ЄСВ повинно було призвести до детінізації бізнесу, створенню нових робочих місць і підвищення зарплат. Поки зниження ЄСВ призвело до збільшення дефіциту Пенсійного фонду, який спрямовуються кошти від цього збору. Однак, таким чином держава залишила підприємствам фінансових більше ресурсів, які вони можуть використовувати для створення нових робочих місць і підвищення зарплат. Але цей механізм не є прозорим, він містить низку питань із практичного розрахунку та застосування зменшеного розміру ЄСВ. І як наслідок, загострюється проблема здійснення контролю правильного нарахування та оплати ЄСВ за різними ставками і методиками розрахунку в перехідний період.

Існує думка, що високий рівень економіки в «тіні» це, в тому числі, і великий потенціал зростання. Отже, якщо вивести українську економіку з «сірої зони», темпи зростання офіційного ВВП можна прискорити в десятки разів. Збільшення надходжень обсягів єдиного соціального внеску унаслідок виведення зарплат з «тіні» дасть можливість проводити своєчасну виплату пенсій і фінансувати соціальні виплати. Проте, боротьба із таким явищем, як «заробітна плата у конвертах» має відбуватися за сукупністю адміністративних, економічних та правових методів і при цьому повинні враховуватись інтереси як працівників, так і держави та роботодавців.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: Закон України від 28.12.2014 р. № 77-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
2. Харазішвілі Ю. М. Тіньова зайнятість та тіньова оплата праці в Україні : оцінки та прогнози /Ю. М. Харазішвілі // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2011. – № 4, Т. 1. – С. 171–182.
3. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 № 2017-III [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>. — Назва з екрана.
4. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Download?id=03bb37c9-4771-43ab-b2a9-821009f0f407>.